

CHIMAMANDA NGOZI
ADICHIEOVÁ

PURPUROVÝ IBIŠEK

Debut autorky
bestselleru
AMERIKÁNA

HOST

▲▲ PŘELOŽIL PETR ŠTÁDLER ▼▼

CHIMAMANDA NGOZI
ADICHIEOVÁ

PURPUROVÝ
IBIŠEK

BRNO
2020

Vychází za finanční podpory Ministerstva kultury ČR

First published in the United States under the title:
PURPLE HIBISCUS by Chimamanda Ngozi Adichie
Copyright © 2003 by Chimamanda Ngozi Adichie
All rights reserved

E-book published by arrangement with Algonquin
Books of Chapel Hill, a division of Workman Publishing
Company, Inc., New York

Translation © Petr Štádler, 2020

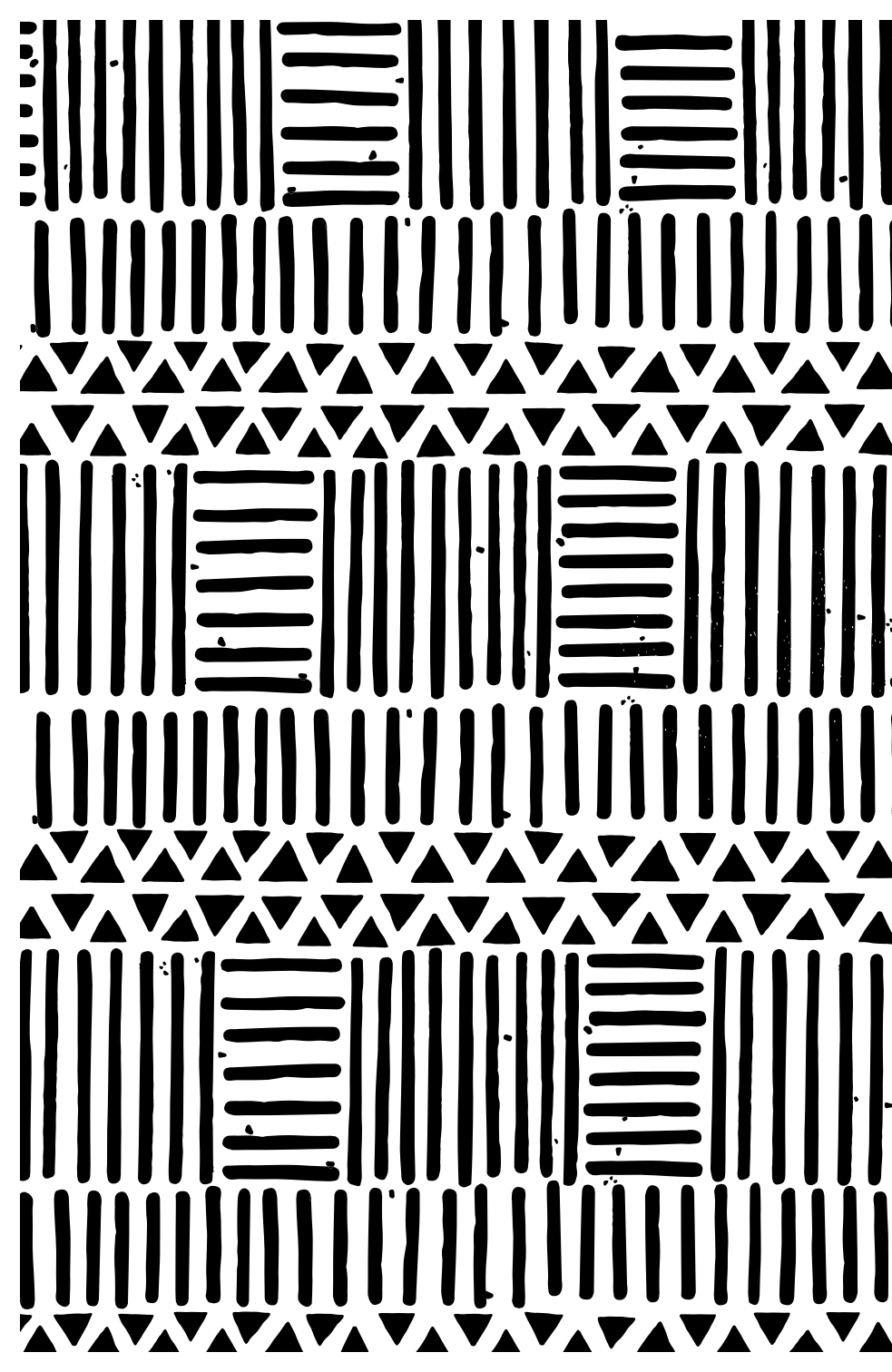
Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2020
(elektronické vydání)

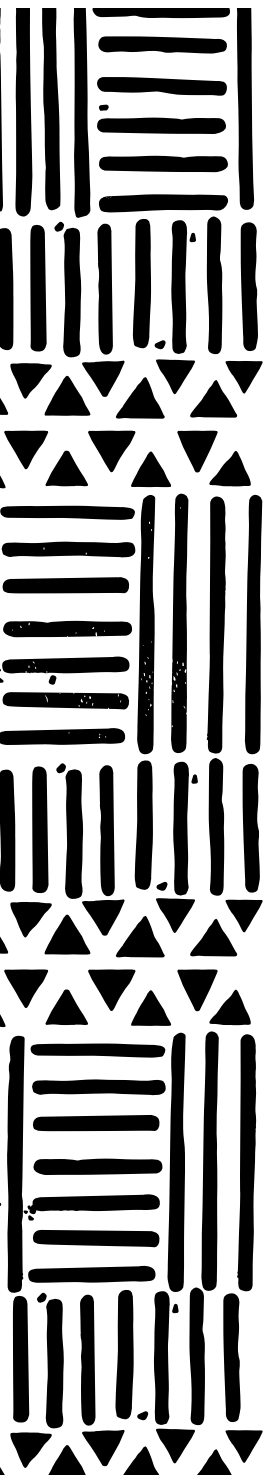
ISBN 978-80-275-0568-5 (PDF)

ISBN 978-80-275-0569-2 (ePUB)

ISBN 978-80-275-0570-8 (MobiPocket)

Profesoru Jamesi Nwoyemu Adichiemu
a
paní Grace Ifeomě Adichieové,
mým rodičům, mým hrdinům, *ndi o ga-adili mma*

SRAŽENÍ BOHOVÉ

Květná neděle

||||| Doma se to začalo bortit, když bratr Jaja nešel ke svatému přijímání. Táta pak po něm hodil svým těžkým misálem a rozbil přitom figurky na políčkách. Zrovna jsme se vrátili z kostela, máma položila na jídelní stůl střapaté palmové listy, mokré od svěcené vody, a šla se nahoru převléknout. Později z listů upletla všelijaké povislé kříže a rozvěsila je po stěně vedle naší rodinné fotografie ve zlatém rámečku. Visely tam až do následující Popeleční středy, kdy jsme listy zase odnesli do kostela, aby se tam spálily na popelec. Táta, v dlouhém šedivém rouchu stejně jako ostatní obláti, každý rok pomáhal popelec udílet. Jeho fronta se šinula nejpomaleji, protože táta měl potřebu každému na čelo pořádně palcem přitlačit, aby kříž vypadal dokonale, a větu „Prach jsi a v prach se obrátíš“ odříkával slovo od slova pomalu, významně.

Na mši vždy sedával v přední lavici, hned u uličky, máma, Jaja a já vedle něj. K přijímání chodil jako první. Většina lidí svátost u mramorového oltáře, kterému opodál na podstavci vévodila světlovlasá Panna Maria v životní velikosti, přijímala vestoje, táta ovšem vždy klesl na kolena. Pokaždé pevně zavřel oči, až mu v obličeji ztuhl škleb, a co nejvíce vyplázl jazyk. Poté se šel zase posadit a přihlížel, jak se k oltáři šine zbytek shromáždění, řádně vycvičený otcem

Benedictem: dlaně natažené před sebe a spojené do jakési nakloněné mističky. Otec Benedict působil u Svaté Anežky už sedmým rokem, ale když se o něm mluvilo, pořád se říkalo „ten náš nový kněz“. Možná by se to nedělo, kdyby to nebyl běloch. Takhle pořád vypadal jako „ten nový“. Obličej světlý jako kondenzované mléko nebo rozříznutý láhevnik se mu neopálil ani za krutých veder sedmi nigerijských harmattanů a britský nos měl špičatý a tenký jako vždycky. Když otec Benedict do Enugu přijel, vyvolal ve mně ten jeho nos obavy, že mu snad nemůže zajišťovat dostatečný přísun vzduchu. Otec v naší farnosti zavedl jisté změny, například modlitby Krédo a Kyrie se musely odříkávat výhradně latinsky; igboština byla nepřijatelná. Zároveň se mělo co nejméně tleskat, aby se nenarušovala vážnost mše. Igbosky však otec povolil zpívat obětní písně — říkal jim „domorodé“, a když to vyslovoval, uzounké rty svěsil v koutcích do obráceného „U“. V kázáních mluvil obyčejně o papeži, o tátovi a o Ježíši — v tomhle pořadí. Na tátovi názorně objasňoval evangelia. „Když naše světlo zasvítí před lidmi, odráží se v nás Kristův triumfální vjezd do Jeruzaléma,“ prohlásil té Květné neděle. „Pohlédněte na bratra Eugenea. Kdyby chtěl, mohl se zachovat jako zbylá honorace a po převratu zůstat sedět doma a nedělat nic, aby mu stát neohrozil podnikání. On ale otevřeně promluvil do *Standardu*, i když to znamenalo, že jeho noviny přijdou o reklamu. Bratr Eugene se vyslovil na podporu svobody. Kolik z nás se zastalo pravdy? V kolika z nás se odráží Kristův triumfální vjezd do Jeruzaléma?“

„Přesně tak,“ přizvukovali farníci, případně „Bůh mu žehnej“ nebo „Amen“, ale ne moc nahlas, aby to nepřipomínalo erupce v letničních kostelích, načež se všichni zase

pozorně, tiše zaposlouchali. Dokonce i malé děti přestávaly brečet, jako by taky poslouchaly. Někdy otec Benedict mluvil o věcech, které už všichni znali — že táta dává největší příspěvky na Svatopetrský haléř i na svátek Vincence z Pauly nebo že sponzoroval kartony mešního vína, nové trouby v klášteře, kde ctihodné sestry pečou hostie, nové křídlo nemocnice svaté Anežky, kam chodil otec Benedict udělovat svátost nemocným —, přesto všichni bedlivě poslouchali. Sedávala jsem s koleny sevřenými vedle Jaji a usilovně jsem se snažila nehnout ani brvou, aby nebylo vidět, jak jsem pyšná, protože táta prohlašoval, že je důležité zůstat skromný.

Když jsem se dívala na tátu, taky nikdy nehnul ani brvou — měl výraz jako na té fotce, když o něm napsali ten dlouhý článek, poté co mu *Amnesty World* udělila lidskoprávní cenu. Tehdy jedinkrát svolil, aby se o něm v jeho novinách psalo. Jeho šéfredaktor Ade Coker si to nenechal vymluvit, protože si to táta prý zaslouží a je příliš skromný. Mně s Jajou o tom musela říct máma, protože táta se takovými věcmi nechlubil. Takhle táta nehnul ani brvou až do konce kázání, když nadešla chvíle přijímání. Poté co táta svátost přijal, šel se znovu posadit a pozoroval, jak se k oltáři trousí ostatní farníci. Když někdo nešel k přijímání už dvakrát po sobě, táta to po mši starostlivě hlásil otci Benedictovi. Vždycky ho v takovém případě ponoukal, ať si dotyčného zavolá a přitáhne ho zpátky mezi své ovečky — nejít k přijímání dvakrát po sobě mohlo znamenat jediné smrtelný hřích.

Takže když tu Květnou neděli, kdy se všechno změnilo, otec viděl, že Jaja nejde k oltáři, praštil potom doma svým koženým misálem, z nějž vykukovaly červené a zelené

stužky, o jídelní stůl. Masivní skleněná deska i palmové listy na ní se otráslly.

„Jajo, tys nešel k přijímání,“ ucedil táta tiše, skoro tázavě.

Jaja zíral na misál ležící na stole, jako by mluvil na něj.

„Po tý oplatce mi smrdí z pusy.“

Vytřeštila jsem na něj oči. Přeskočilo mu? Táta nás nabádal, ať říkáme „svátost“, neboť tím lépe vyjadřujeme svatou podstatu Kristova těla. Slovo „oplatka“ znělo moc světsky, oplatky se vyráběly v jedné z tátových kaváren — čokoládové, banánové, prostě to, co se kupovalo dětem, když jim člověk chtěl dát nějakou větší dobrotu než sušenky.

„A kněz mi vždycky sáhne na pusu a mně se z toho dělá blbě,“ pokračoval Jaja. Věděl, že ho pozoruju a že ho očima vyděšeně zapřísahám, ať sklapne, ale nepodíval se na mě.

„Je to tělo našeho Pána,“ pravil táta tichým, velmi tichým hlasem. Obličej posetý zhnisanými pupínky měl na pohled opuchlý, ale zdálo se, že mu teď otéká ještě víc. „Tělo našeho Pána nemůžeš přestat přijímat. Víš přece, že to znamená smrt.“

„V tom případě umřu.“ Oči se Jajovi zbarvily strachem do odstínu uhelného dehtu, ale pohlédl tátovi do tváře. „V tom případě umřu, tati.“

Táta se letmo rozhlédl po místnosti, jako by hledal nějaký důkaz, že se z vysokého stropu něco zřítilo, něco, co by ho v životě nenapadlo. Vzal do ruky misál a přes celou jídelnu jím mrštil po Jajovi. Jaju misál spolehlivě minul, trefil ale prosklený stojan, který máma tak často leštila. Rozbil horní poličku s béžovými keramickými figurkami baletek ve všelijakých zkroucených pozicích. Figurky, velké jako prst, popadaly na tvrdou podlahu. Po nich přistál na zemi misál, přesněji řečeno přistál na haldě jejich úlomků

a zůstal tam ležet — obrovitá kožená kniha, která obsahovala čtení na všechny tři cykly liturgického roku.

Jaja se nepohnul. Táta se rozkýval ze strany na stranu. Já stála u dveří a pozorovala je. Stropní větrák se točil a točil a na něm připevněné žárovky cinkaly o sebe. Poté se rozlehlo pleskání gumových pantoflí o mramorovou podlahu — přišla máma. Nedělní zavinovací šaty s flitry a halenku s nadýchanými rukávy už si sundala — teď měla na sobě prostou, batikovanou sukni, volně zavinutou kolem pasu, a bílé tričko, které nosila obden. Přivezla si ho na památku z duchovních cvičení, na něž kdysi jeli s tátou. Přes povislé poprsí se jí na tričku táhl nápis BŮH JE LÁSKA. Vytřeštila oči na kousky figurek po podlaze, potom si klekla a začala je holýma rukama sbírat.

Ticho narušovalo jen vrčení stropního větráku, prořezávajícího nehybný vzduch. Naše velkorysá jídelna sice vedla do ještě většího obýváku, ale stejně mě tížil nepříjemně svíravý pocit. Jako by se zašedlé stěny se zarámovanými fotografiemi dědečka stahovaly kolem mě. Sunul se ke mně i ten prosklený jídelní stůl.

„*Nne, ngwa*. Běž se převlíknout,“ pokynula mi matka; igboská slova vyřkla tiše, konejšivě, přesto jsem se lekla. Jedním dechem, bez odmlky, řekla tátovi: „Vystydne ti čaj,“ a Jajovi: „Pojď mi pomoci, *biko*.“

Táta si sedl ke stolu a z porcelánového čajníku s růžovými kytičkami po okrajích si nalil čaj. Čekala jsem, že jako vždy vybidne Jaju i mě, ať si taky jdeme dát doušek. Říkal tomu „doušek lásky“ a jako první šel pokaždé Jaja. Jedno usrknutí. Čaj byl vždycky moc horký a já si pokaždé spálila jazyk, a když jsme měli k obědu něco ostrého, na opařeném jazyku to pořádně pálilo. Ale na tom nezáleželo. Věděla

jsem totiž, že když se takhle napiju čaje a spálím si jazyk, vypaluje se mi do něj, jak mě má táta rád. Jenže tentokrát nás táta nepřizval — dívala jsem se, jak pozvedá hrníček ke rtům a nic neříká.

Jaja si klekl vedle mámy, uhladil farní zpravodaj, který držel v ruce, udělal z něj lopatku a položil na něj jeden zubatý kousek keramiky. „Opatrně, mamí, ať se nepořežeš.“

Pod černým šátkem do kostela jsem měla francouzské copánky. Za jeden jsem se teď zatahala, jestli se mi to nezdá. Proč se Jaja s mámou chovají tak normálně, jako by si neuvědomovali, co se právě stalo? A proč táta v tichosti popíjí čaj, jako by mu Jaja před chvílí ani neodmlouval? Pomalu jsem se otočila a vyrazila do svého pokoje v patře sundat si červené nedělní šaty.

Když jsem se převlékla, posadila jsem se k oknu. Za sklem rostl ledvinovník tak blízko, že nebýt stříbřitého síťoví proti komárům, klidně jsem mohla natáhnout ruku a utrhnout si z něj list. Do mřížkovité struktury sítě vrážely bzučící včely, přitahované nažloutlými zvonovitými plody stromu — líně visícími kešů oříšky. Slyšela jsem, jak táta stoupá po schodech a jde k sobě do pokoje dát si odpolední siestu. Seděla jsem bez hnutí, zavřela jsem oči a čekala, až si zavolá Jaju a bratr k němu napochoduje. Po dlouhých minutách, kdy vládlo jen ticho, jsem oči znovu otevřela a čelo přitiskla k žaluziím, abych vyhlédla ven. Na našem dvoře by mohlo tancovat *atilogwu* třeba sto lidí a stejně by měl každý dost místa dělat tradiční kotrmelce a skákat druhému na ramena. Zdi areálu, nad nimiž se vinuly elektrické dráty, sahaly tak vysoko, že auta jezdící po naší ulici jsem neviděla. Začínalo období dešťů a na dvoře už se vznášel těžký odér květů plumérií vysázených podél zdí. Křivolaké stromy oddělovala

od příjezdové cesty řádka purpurových bugenvilejí, které dohladka a do roviny zastřižené vypadaly jako venkovní stůl na občerstvení. Blíž u domu se natahovaly a vzájemně dotýkaly bujné ibišky, jako by směňovaly okvětní lístky. Těm purpurovým se líhly ospalé pupeny, většina květů byla ale stále na červených keřích. Když se uvážilo, jak často je máma stříhala, aby v kostele nazdobila oltář, a jak často je cestou k autu otrhávají návštěvy, zdálo se, že tyhle červené ibišky kvetou hrozně rychle.

Oškubávaly je hlavně ženské z mámina modlitebního kroužku. Jedna si kdysi květ dokonce strčila za ucho — zřejmě jsem ji viděla z okna. Onehdy si ale na odchodu natrhali květy i dva státní agenti, chlápci v černém saku. Přijeli v pick-upu s vládními espézetkami a zaparkovali kousek od ibišků. Dlouho se nezdrželi. Jaja později tvrdil, že přijeli tátovi předat úplatek — bratr je prý zaslechl, že mají auto plné dolarů. Nevěděla jsem jistě, jestli to Jaja slyšel správně. Ale ještě teď si na to občas vzpomenu. Představuji si, jak je ten pick-up napěchovaný hromadami cizích bankovek, a hlavou se mi honí, jestli ty peníze rozstrkali do krabic, nebo je nacpali do jedné obrovské, v jaké nám přivezli lednici.

Do pokojíku přišla máma; pořád jsem ještě seděla u okna. Každou neděli před obědem mi máma, mezitímco si táta dával siestu, zaplétala vlasy, jen tu a tam odskočila říct Sisi, ať dá do polévky ještě trochu palmového oleje nebo do kokosového rizota méně kari. Sedávala na křesle u kuchyňských dveří a já na zemi, hlavu uvelebenou mezi jejími stehny. Ačkoliv v kuchyni vždycky profukovalo otevřenými okny, stejně mi vlasy pokaždé načichly kořením, a když jsem si potom přivoněla ke špičce copánku, cítila jsem polévku

z okurkovky *egusi, utazi, kari...* Když ale ke mně do pokojíku přišla máma tentokrát, taštičku s hřebený a vlasovými oleji nenesla a nezavolala mě dolů. Místo toho jen oznámila: „Oběd je hotový, *nne*.“

Chtěla jsem říct, jak mě mrzí, že jí táta rozbil figurky, ale vylezlo ze mě: „Mrzí mě, že se ti rozbily ty figurky, mami.“

Chvatně přikývla, ale hned zavrtěla hlavou na znamení, že na figurkách nezáleží. Ale záleželo. Před lety, než jsem to pochopila, jsem si často lámala hlavu, proč je máma vždycky chodí leštit poté, co z ložnice rodičů slyším nějaké rány, jako by něčím bušili o dveře. Její gumové pantofle nebyly na schodech vůbec slyšet, ale pokaždé když jsem zaslechla, jak se otevírají dveře do jídelny, věděla jsem, že máma sešla dolů. Vždycky jsem se vydala za ní a našla ji, jak stojí u těch skleněných poliček s utěrkou, kterou si namočila do vody se saponátem. U každé baletky strávila přinejmenším čtvrt hodiny. Slzy na tváři nikdy neměla. Naposledy, teprve před dvěma týdny, kdy její napuchlé oko ještě mělo purpurově černou barvu přezrálého avokáda, figurky po vyleštění i přerovnála.

„Vlasy ti zapletu po obědě,“ pronesla a otočila se k odchodu.

„Dobře, mami.“

Šla jsem za ní dolů. Trochu kulhala, jako by měla jednu nohu kratší než druhou, takže vypadala ještě menší, než ve skutečnosti byla. Schody se elegantně kroutily do eska a v pulte jsem si všimla, že v hale stojí Jaja. Obvykle si před obědem chodil k sobě číst, dneska ale nahoru nešel. Celou dobu zůstal s mámou a Sisi v kuchyni.

„*Ke kwanu?*“ zeptala jsem se, ale bylo mi jasné, jak mu je. Stačilo se na něj podívat. V sedmnáctileté tváři se mu vyrý-

sovaly vrásky — klikatily se mu po čele a do každé se mu vpi-
lo temné napětí. Než jsme vstoupili do jídelny, chytila jsem
ho za ruku a krátce mu ji sevřela. Táta s mámou už seděli
u stolu, Sisi tátovi držela mísu s vodou a táta si omýval ruce.
Počkal, až se s Jajou usadíme naproti němu, a začal odříká-
vat děkovnou modlitbu. Dvacet minut se přimlouval k Bohu,
aby jídlu požehnal. Poté pronášel jméno Panny Marie v růz-
ných variantách a my pokaždé odpovíděli: „Oroduj za nás.“
Nejradši měl podobu „Panenko Maria, ochranitelko nige-
rijského lidu“, kterou si sám vymyslel. Kdyby se jí Nigerijci
dovolávali dennodenně takto, říkával nám, nemusela by se
Nigérie potácet jako nějaký pupkatý papaláš na tenoučkých
dětských nožičkách.

K obědu bylo *fufu* a polévka z *onugbu*. Když *fufu* slu-
žebná Sisi připravovala, musela pořádně roztlouct jamy —
do hmoždíře přitom po kapkách přidávala vodu —, až při
všem tom bušení paličkou zatínala tváře. *Fufu* bylo hladké
a nadýchané, povedlo se jí. V husté polévce plavaly kous-
ky vařeného hovězího a sušených ryb a tmavozelené lístky
onugbu. Jedli jsme v tichosti. V prstech jsem si z *fufu* uvá-
lela kuličky, ty jsem si namáčela do polévky a nabírala jimi
do pusy rybí kousky. Polévka byla určitě dobrá, já ji ale ne-
cítila, nešlo to. Jazyk jsem měla jako z papíru.

„Podejte mi sůl, prosím,“ požádal táta.

Natáhli jsme se pro ni všichni najednou. Já a Jaja jsme
se křišťálové slánky dotkli. Jemně jsem mu přejela po prs-
tech a bratr slánku pustil. Podala jsem ji tátovi. Ticho se
táhlo dál.

„Odpoledne dovezli šťávu z kešú. Je dobrá. Určitě po ní
bude poptávka,“ promluvila nakonec máma.

„Popros tu holku, ať ji přinese,“ opáčil táta.

Máma zmáčkla zvonek, který visel ze stropu nad stolem na průsvitném drátku, a objevila se Sisi.

„Ano, madam?“

„Dones nám dvě láhve toho pití, co přivezli z továrny.“

„Ano, madam.“

Zalitovala jsem, že Sisi neodpověděla „Jaké láhve, madam?“ nebo „Kde je najdu, madam?“. Prostě něco, o čem by se s mámou mohly dál bavit, aby odvedly pozornost od toho, jak Jaja nervózně hněte *fufu*. Sisi se za chvíli vrátila a postavila láhve vedle táty. Měly stejně vybledlé etikety jako polovina věcí, které se v tátových továrnách vyráběly — oplatky, sušenky s krémem, šťáva v láhvích, banánové lupínky... Táta tu žlutou šťávu všem nalil. Rychle jsem sáhla po své skleničce a napila se. Šťáva byla vodová. Chtěla jsem projevit trochu nadšení — když budu vychalovat, jak je šťáva dobrá, třeba táta zapomene, že Jaju ještě nepotrestal.

„Je to moc dobrý, tati,“ prohodila jsem.

Táta si šťávu poválel ve vypouklých tvářích. „Jo, jo.“

„Chutná jako čerstvé kešú oříšky,“ ozvala se máma.

Prosím tě, řekni něco, měla jsem chuť pobídnout Jaju. Ted' měl něco říct on, nějak se zapojit, nějak tátův nový výrobek pochválit. Tak jsme to dělali vždycky — pokaždé když nám zaměstnanec z nějaké tátovy továrny přivezl něco ochutnat.

„Úplně jako bílé víno,“ dodala máma. Poznala jsem, že je neklidná — nejen z toho, že čerstvé kešú oříšky jako bílé víno vůbec nechutnají, ale i proto, že mluvila tišeji než obvykle. „Bílé víno,“ zopakovala a zavřela oči, aby si šťávu víc vychutnala. „Ovocné bílé víno.“

„To jo,“ přitakala jsem. Knedlíček *fufu* mi vypadl z prstů a šplouchl do polévky.

Táta se pichlavě zadíval na Jaju. „Jajo, ty se s námi nenapiješ, *gbo*? Nemáš k tomu co říct?“ Celou otázku vyslovil v igboštině. Zlé znamení. Táta igbosky mluvil vzácně, a ačkoliv s mámou jsme se já i Jaja doma igbosky bavili, na veřejnosti se to tátovi nelíbilo. Na veřejnosti musíme znít civilizovaně, nabádal nás. Musíme mluvit anglicky. Tátova sestra, teta Ifeoma, kdysi pravila, že na tátovi se až příliš podepsal kolonialismus. Prohlásila to o něm vlídně, shovívavě, jako na znamení toho, že to není tátova vina — podobně jako kdyby se člověk vyjadřoval o někom, kdo malaricky blouzní a nesmyslně blábolí.

„Tebe nic nenapadá, *gbo*, Jajo?“ zeptal se znovu táta.

„*Mba*, nemám k tomu co říct,“ odvětil Jaja.

„Cože?“ Tátovy oči zastřel stín, který se předtím zračil v očích Jajovi. Strach. Bratrovi z očí odplul a usadil se v těch tátových.

„Nic mě nenapadá,“ pokračoval Jaja.

„Je dobrá...“ začala máma.

Jaja odsunul židli. „Díky, náš Pane. Díky, tati. Díky, mami.“

Otočila jsem se a vyvalila na něj oči. Aspoň že ty díky odříkal ve správném pořadí, jak jsme to dělali po každém jídle. Zároveň se ale chystal provést něco, co jsme neudělali nikdy — odejít od stolu předtím, než táta odříká modlitbu po jídle.

„Jajo!“ vybuchl táta. Stín houstl a obestíral tátovi bělma. Jaja už vycházel s talířem z jídelny. Táta se pokusil vstát, ale vzápětí se zase sesunul na židli. Tváře mu najednou visely jako buldokovi.

Sáhla jsem po sklenici a zadívala se na šťávu, vodově žlutou jako moč. Všechnu jsem si jedním lokem nalila do krku. Nic jiného mě nenapadalo. Tohle se mi ještě nikdy v životě

nestalo. Byla jsem si jistá, že stěny areálu se rozsypou a rozmačkají plumérie. Že se zbortí nebe. Že perské koberce, táhnoucí se po blyštivé mramorové podlaze, se srazí. Že se něco stane. Stalo se ovšem jen to, že jsem se zakuckala. Dávila jsem se, až jsem se celá trásla. Táta s mámou mi přispěchali na pomoc. Táta mi uštedřil pár herd do zad a máma mi se slovy „*O zugo*, už dobrý“ mnula ramena.

Večer jsem zůstala v posteli a na večeri jsem nešla. Dostala jsem kašel, a když jsem si přiložila hřbet ruky ke tvářím, cítila jsem, jak jsou rozpálené. V mé rozbolavělé hlavě si házelo tisíce příšer, ale místo míče si přihrávaly hnědý kožený misál. Do pokojíčku přišel táta. Posadil se, až se mi zhoupla matrace, pohladil mě po tvářích a zeptal se, jestli ještě něco nechci; máma už mi vařila polévku *ofe nsala*. Odpověděla jsem, že ne, a pak jsme jen tak tiše seděli a dlouho se drželi za ruce. Táta vždycky dýchal hodně nahlas, ale teď supěl, jako by se mu nedostávalo kyslíku, a já jsem přemýšlela, co se mu asi tak honí hlavou — jestli náhodou v duchu někam, od něčeho neprchá. Do tváře jsem se mu nedívala, protože jsem se nechtěla koukat, jak ji má poseitou těmi pupínky — tolika a tak rovnoměrně, že vypadal ve tváři napuchle.

O chvíli později mi máma donesla *ofe nsala*, ale z té pronikavé vůně se mi akorát udělalo špatně. Když jsem se vyzvracela do záchodu, zeptala jsem se mámy, kde je Jaja. Od oběda se u mě neukázal.

„U sebe v pokoji. Na večeri nesešel.“ Hladila mě po copánkách. Měla to ráda — líbilo se jí, jak jí ruka klouže po prameňech vlasů z různých částí temene, spletených a sepnutých k sobě. Prohlásila, že mi je přeplete až příští týden. Vlasý

jsem měla moc husté — jakmile do nich máma zajela hřebem, hned se zcuchaly do chuchvalců. Kdyby mi je chtěla rozčesávat teď, jenom by tím ještě víc rozzuřila ty příšery, které už mi v hlavě řádily.

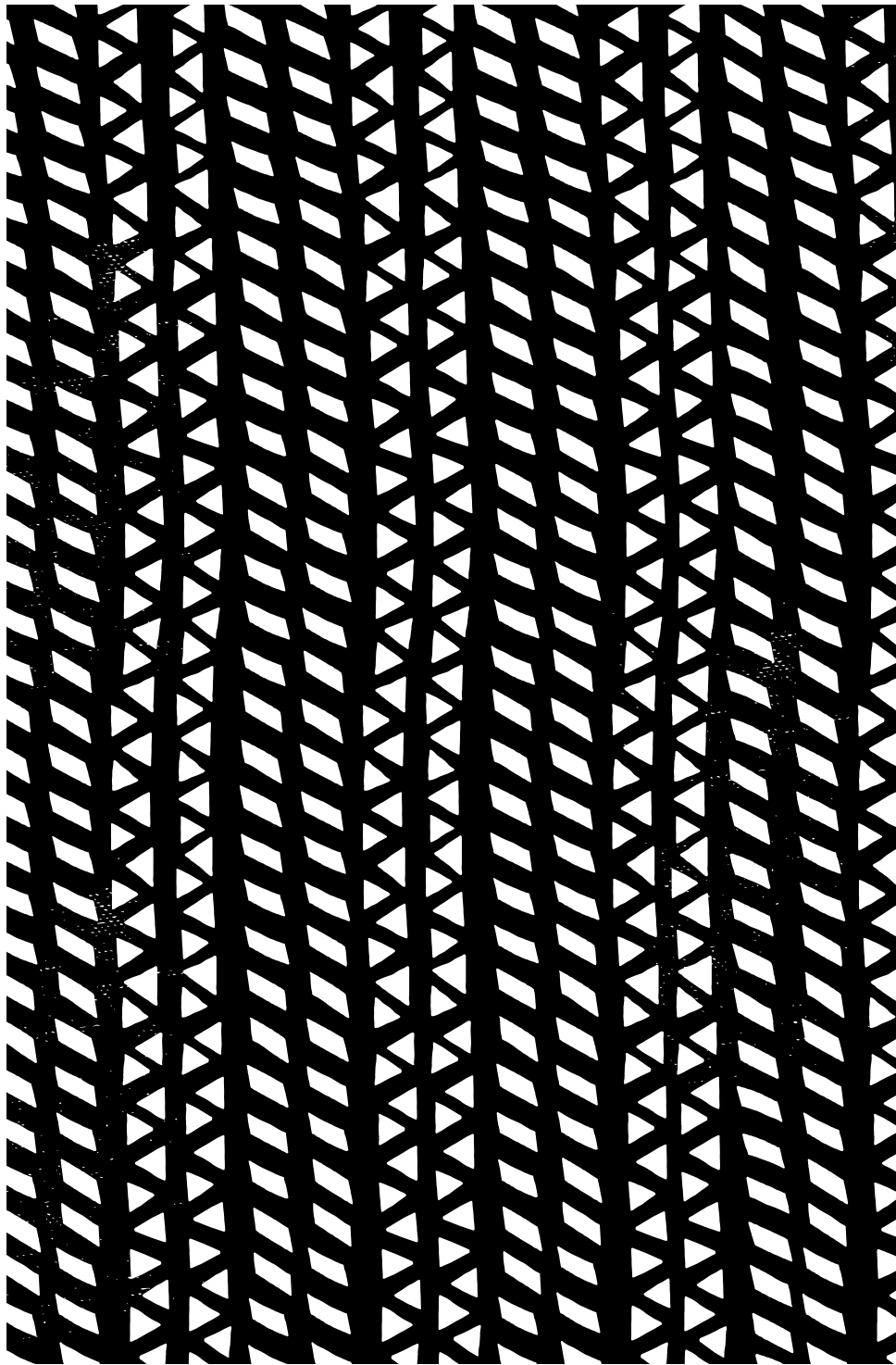
„Koupíš si nový figurky?“ zeptala jsem se. Cítila jsem jí z podpaží ten její vápenatý deodorant. Její hnědá tvář, až na zubatou jizvu na čele z nedávné doby, zůstávala bez výrazu.

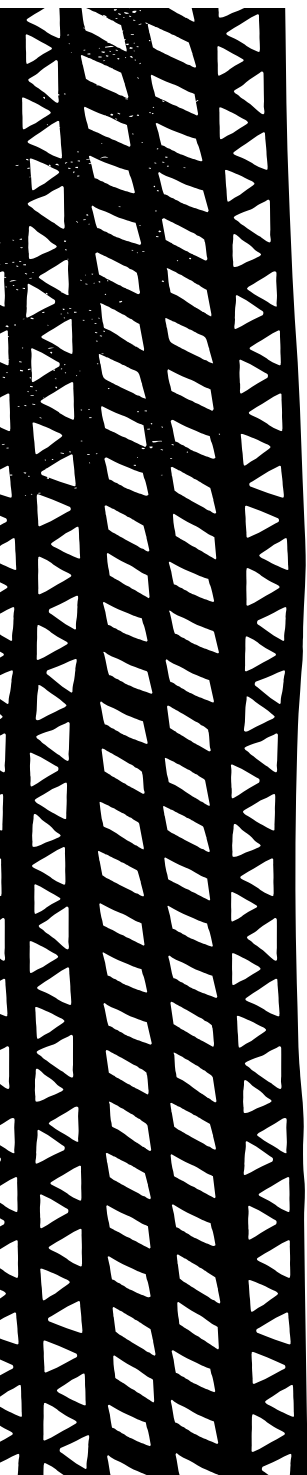
„*Kpa*,“ odpověděla. „Nekoupím.“

Možná si máma uvědomila, že už žádné nebude potřebovat. Že když táta hodil po Jajovi ten misál, nezbortily se jen figurky, ale všechno. Mně to docházelo teprve teď, teprve teď jsem si to začala připouštět.

Když máma odešla, ležela jsem v posteli a v duchu se probírala minulostí — všemi těmi roky, kdy za Jaju, za mámu a za mě mluvily spíš naše duše než naše rty. Až do Nsukky. Nsukka to celé spustila. Mlčení se začalo prolamovat na zahrádce u verandy nsuckého bytu tety Ifeomy. Jajův vzdor mi teď připadal jako Ifeomin pokus vyšlechtit purpurový ibišek — byl to vzácný úkaz, voněly z něj podtóny svobody, ale jiné než té, kterou po převratu opěvovaly zástupy mávajících zelenými lístky na hlavním náměstí. Svobody být, svobody konat.

Mé vzpomínky ale nezačínají Nsukkou. Sahají dál, do doby, kdy jsme ještě na zahradě před domem měli ibišky jen křiklavě červené.

HOVORY S VLASTNÍ DUŠÍ

Před Květnou
nedělí

▼▲▼▲▼▲ Seděla jsem u psacího stolu. Do pokojíku vstoupila máma, přes ohyb lokte kupičku mých školních uniforem. Položila mi je na postel. Donesla je ze šňůr na zadním dvorku, kam jsem ráno prádlo povésila. Uniformy jsme si s Jajou prali sami, všechno ostatní Sisi. Nejdříve jsme do napěněné vody namočili cípek látky, jestli náhodou nepouští barvu, ale věděli jsme, že ne. Půlhodinu, kterou táta na praní uniforem vyčlenil, jsme chtěli využít do poslední minuty.

„Díky, mami, zrovna jsem se je chystala přinést sama.“ Vstala jsem a dala se do skládání. Nechávat někoho staršího, aby zastával vaše povinnosti, se nehodilo, ale mámě to nevadilo. Nevadila jí spousta věcí.

„Začíná mrholit. Nechtěla jsem, aby zmokly.“ Rukou přejela uniformu, šedou sukni s tmavším pasem, dost dlouhou na to, aby mi schovala lýtka. „*Nne*, budeš mít bratříčka nebo sestřičku.“

Vyvalila jsem oči. Máma seděla na mé posteli, kolena pevně sepnutá. „Ty budeš mít dítě?“

„Ano,“ usmála se a rukou mi dál uhlazovala sukni.

„Kdy?“

„V říjnu. Včera jsem byla u své doktorky v nemocnici.“

„Bohu díky.“ Takhle jsme to s Jajou říkali, tohle chtěl od nás táta slyšet, když se přihodilo něco pozitivního.

„Ano.“ Máma téměř zdráhavě pustila moji sukni. „Bůh je věrný. Víš, když ses narodila ty a já potom několikrát potratila, po vesnici si začali šeptat různé věci. Náš klan dokonce za tvým otcem posílal takové, co ho přesvědčovali, že má mít děti s někým jiným. Svolné dcery mělo spousta lidí, a spousta z těch dcer měla navíc vysokou školu. Mohly mu porodit spoustu synů, zabrat si to tady a nás vypudit, jako to udělala druhá žena pana Ezendua. Tvůj otec ale zůstal se mnou, s námi.“ Máma toho obvykle tolik najednou nenamluvila. Měla ve zvyku hovořit, jako když jí vrabec, po troškách.

„Aha,“ přikývla jsem. Za to, že se nerozhodl mít víc synů s jinou ženou, si táta samozřejmě chválu zasloužil. Táta byl ale vůbec jiný. Přišlo mi líto, že ho máma srovnává s panem Ezenduem, že ho vůbec s někým srovnává — tátu to shazovalo, pošpiňovalo.

„Dokonce se říkalo, že je v tom *ogwu* — že mě sterilizovali.“ Máma zavrtěla hlavou a vyloudila ten svůj shovívavý úsměv, který se jí rozléval po tváři, když mluvila o lidech, kteří věří v proroctví, nebo když ji příbuzní posílali za šamanem nebo slyšela povídačku o tom, jak někdo před barákem vykotal z hlíny chomáč vlasů a zvířecí kosti zabalené do hadru, které tam kdysi někdo zahrabal, aby se obyvatelům domu nedařilo. „Nevědí, že cesty Páně jsou nevyzpytatelné.“

„Ano,“ přisvědčila jsem. Opatrně jsem zvedla uniformy, aby zůstaly pěkně složené na sobě. „Cesty Páně jsou nevyzpytatelné.“ Nevěděla jsem, že se máma od posledního potratu snažila počít skoro šest let. Ani jsem si ji s tátou na té společné posteli, zakázkové a širší než klasická manželská

postel, neuměla představit. Známkou jejich náklonnosti pro mě bylo, když se obřadně objali při mši, to, jak ji táta držel něžně v náručí, když sepjali ruce.

„Co škola, dobrý?“ zeptala se máma a vstala. Už se mě jednou ptala.

„Jo.“

„Se Sisi vaříme *moi-moi* pro sestry. Za chvíli tu budou,“ dodala a odebrala se do přízemí. Šla jsem za ní a složené uniformy jsem položila na stůl v hale, odkud si je Sisi brala k žehlení.

Sestry, členky modlitební skupiny Zázračné medailky Panny Marie, záhy dorazily a nahoru dolehly jejich igboské písně, doprovázené hlasitým tleskáním. Když se modlily a zpívaly asi půl hodiny, máma je přerušila — její tichý hlas jsem nahoře sotva slyšela, i když jsem měla dveře otevřené —, že jim uvařila „něco malého k snědku“. To už jim Sisi nosila talíře s *moi-moi*, rýží *jollof* a smaženým kuřetem a ženy začaly matku vlídně kárat: „Sestro Beatrice, co je to? Proč se s tím vaříš? Copak nám nestačí *anara*, kterou dostáváme u ostatních sester? Vážně sis neměla dělat škodu.“ Poté pisklavý hlas zanotoval „Chvála Hospodinu!“ a první slovo protáhl, jak nejdéle svedl. Následně mi až v pokojíku zahlaholila sborová odpověď „Haleluja!“ a opřela se o stěny a prosklené kusy nábytku. Potom se sestry pomodlily — poprosily Boha, aby sestru Beatrici odměnil za štědrost, a svolaly na její už tak požehnanou hlavu ještě víc požehnání. Následně se domem rozeznělo cinkání vidliček a lžic škrábajících o talíř. Umělohmotný příbor máma zásadně nepoužívala, i kdyby byla skupina sebevětší.

Sestry se zrovna začaly modlit nad jídlem, když vtom jsem zaslechla, jak do schodů šlape Jaja. Věděla jsem, že se

nejdříve staví u mě, protože táta nebyl doma. Kdyby byl, šel by se Jaja nejdříve k sobě převléknout.

„*Ke kwanu?*“ zeptala jsem se, když vstoupil. Vepředu i vzadu na uniformě — modrých šortkách a bílé košili, na níž se mu nalevo na náprsence blyštil odznak školy svatého Mikuláše — mu byly pořád vidět vyžehlené záhyby. Loni vyhrál hlasování o nejelegantnějšího terciána, za což si od táty vysloužil objetí, divže ho nepřelomilo v kříži.

„Dobrý.“ Postavil se k mému stolu a bezděky zalistoval učebnicí *Úvod do technologií*, kterou jsem měla otevřenou před sebou.

„Cos měl k obědu?“ vyzvíдалa jsem.

„*Garri.*“

Škoda že už nemůžeme obědvat spolu, prozrazoval výraz v Jajových očích.

„Já taky,“ opáčila jsem nahlas.

Dříve mě náš řidič Kevin vždycky vyzvedl u Dcer Neposkrvněného srdce a jeli jsme ke Svatému Mikuláši pro Jaju. Doma jsme si pak dali oběd spolu. Jaju teď ale u Svatého Mikuláše zařadili do nového programu pro nadané studenty, takže po škole chodil na další výuku. Táta mu upravil rozvrh, mně ale ne, takže jsem na Jaju počkat s obědem nemohla.

Přesto Jaja věděl, co každý den obědvám — na stěně v kuchyni visel jídelníček, který máma dvakrát za měsíc obměňovala. Stejně se mě ale bratr pokaždé zeptal. Tohle jsme dělávali často — že jsme se druhého ptali na něco, co už jsme věděli. Možná proto, abychom se neptali na ty jiné věci, na něž jsme odpovědi znát nechtěli.

„Musím jít, mám tři úkoly,“ prohodil Jaja a otočil se k odchodu.

„Máma je těhotná,“ utrousila jsem.

Jaja se vrátil a posadil se na pelest mé postele. „To ti řekla?“

„Jo. Rodit má v říjnu.“

Jaja na chvíli zavřel oči, potom je zase otevřel. „Budeme se o toho maličkýho starat. Chránit ho.“

Věděla jsem, že myslí chránit před tátou, ale nevyjádřila jsem se k tomu. Místo toho jsem se zeptala: „Jak víš, že to bude kluk?“

„Cítím to. Co to bude podle tebe?“

„Nevím.“

Jaja ještě chvíli seděl na posteli, potom odešel dolů na oběd. Odsunula jsem učebnici stranou a pozvedla zrak. Zadívala jsem se na svůj denní rozvrh, nalepený na stěně nade mnou. V záhlaví bílé čtvrtky stálo tučným písmem *Kambili* — stejně tak měl bratr na rozvrhu nad stolem napsáno *Jaja*. Blesklo mi hlavou, kdy asi táta vypracuje rozvrh tomu malému, mému novému bratříčkovi — jestli hned poté, co se precek narodí, nebo táta počká, až se dítě začne batolit. Táta měl rád pořádek. Bylo to vidět i na samotných rozvrzích, na těch linkách pečlivě narýsovaných černým inkoustem a rozčleňujících každý den na učení, odpočinek, čas s rodinou, jídlo, modlitby a spánek. Často ty rozvrhy přepisoval. Když jsme chodili do školy, dostávali jsme méně času na odpočinek a víc času na učení, a to i o víkendech. Když byly prázdniny, měli jsme o trochu víc času s rodinou, o trochu víc času na čtení novin, hraní šachů nebo monopolů a poslouchání rádia.

Den nato, v sobotu, zrovna když jsme podle rozvrhu trávili čas spolu, došlo k puči. Táta dal zrovna Jajovi šachmat, když vtom se z rádia ozvaly vážné tóny mašírmarše a my jsme se zaposlouchali. Vzápětí vystoupil jakýsi generál

s těžkým hauským přízvukem a ohlásil, že došlo k převratu a máme novou vládu. Kdo bude nová hlava státu, se prý brzy dozvíme.

Táta odsunul šachovnici, omluvil se a šel si do pracovny zavolat. Já s mámou a Jajou jsme na něj mlčky čekali. Věděla jsem, že volá svému šéfredaktorovi Ademu Cokerovi a že má možná nějakou připomínku k tomu, jak o puči psát. Když se vrátil, u mangového džusu, který nám Sisi nalila do vysokých skleniček, jsme se o převratu bavili. Táta vypadal posmutněle, hranaté rty jako by mu povisly. Převraty vedou jen k dalším převratům, prohlásil a vyprávěl nám o krvavých pučích v šedesátých letech, které se vzápětí, poté co táta odjel z Nigérie studovat do Anglie, zvrhly v občanskou válku. Převratem se vždy začínal odvíjet začarovaný kruh. Jedna vojenská skupina svrhávala druhou, protože se to nabízelo, protože byli všichni opilí mocí.

Samozřejmě, líčil nám táta, politici jsou zkorumpovaní a *Standard* často píše o ministrech, kteří si ulili peníze na účty v zahraničí, peníze určené na platy učitelů a na stavbu silnic. Jenže my Nigerijci nepotřebujeme, aby nám vládli vojáci, vykládal nám, potřebujeme oživit demokracii. *Oživit demokracii*. Podle tátova tónu to znělo jako důležitá věc; to ostatně platilo o většině toho, co říkal. Když mluvil, s oblibou se v křesle nebo na židli uvelebil a zvedl zrak vzhůru, jako by něco hledal ve vzduchu. Vždycky jsem mu visela na rtech a sledovala, jak se hýbou, až jsem občas zapomínala na svět kolem sebe. Někdy jsem si přála, aby ta chvíle nikdy neskončila — abych mohla navěky naslouchat jeho hlasu, těm důležitým věcem, o kterých mluvil. Stejně jsem prožívala, když se mu po tváři rozlil úsměv — rozevřel se jako kokosový ořech a z něj vykoukla ta oslnivě bílá dužina.

Den po převratu, než jsme vyrazili na večerní požehnání ke Svaté Anežce, jsme seděli v obýváku a četli noviny; na tátův příkaz nám každé ráno doručovali čtyři výtisky všech hlavních deníků. Nejdříve jsme četli *Standard*. Jedině ten měl kritický úvodník. Vyzýval novou, vojenskou vládu, ať urychleně spustí plán návratu k demokracii. Táta nám přečetl nahlas jeden z článků v *Nigeria Today*, názorový sloupek, jehož pisatel hájil stanovisko, že na vojenského prezidenta je ideální chvíle, neboť politici se vymkli kontrole a s naším hospodářstvím to jde od desíti k pěti.

„Takový blábol by *Standard* nikdy neotiskl,“ odfrkl si táta a odložil noviny. „Nemluvě o tom, aby toho chlapa nazval ‚prezidentem‘.“

„U ‚prezidenta‘ se předpokládá, že byl zvolený,“ podotkl Jaja. „Přesnější výraz je ‚hlava státu‘.“

Táta se usmál a já zalitovala, že jsem to nestihla říct já.

„Ten úvodník ve *Standardu* je výborný,“ pronesla máma.

„Ade je prostě extratřída,“ prohlásil hned pyšně táta od jiných novin. „„Střídání stráží,“ vyprskl. „To je ale titulek. Všichni mají nahnáno. Píší, jak byla civilní vláda zkorumpovaná, jako by si mysleli, že vojenská vláda nebude. S touhle zemí to jde z kopce, a to pořádně.“

„Bůh nás osvobodí,“ prohlásila jsem. Věděla jsem, že to táta rád uslyší.

„Ano, ano,“ pokýval hlavou. Potom se natáhl, chytil mě za ruku a já si připadala, jako by se mi v puse rozpouštěla velká hrouda cukrkandlu.